

Truus van Lier

Truus van Lier
Het leven van een verzetsvrouw

Jessica van Geel

2022
THOMAS RAP
AMSTERDAM

Voor het schrijven van dit werk ontving de auteur
een C.C.S. Cronestipendium van de gemeente Utrecht.

Copyright © 2022 Jessica van Geel
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagfoto Het Utrechts Archief
Foto auteur Keke Keukelaar
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Wilco, Amersfoort
Bindwerk Abbringh, Groningen
ISBN 978 94 004 0873 9
NUR 320

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

'Herinner het vuur, niet de as'

Woord vooraf

‘De rol van vrouwen in het verzet is altijd onderbelicht gebleven,’ zegt ze.

‘Is dat ooit te herstellen?’ vraag ik. ‘Ik bedoel, ik weet dat historici niet bepaald gericht waren op het erkennen van het aandeel van vrouwen in het verzet. De positie van vrouwen was sowieso niet sterk. Bovendien lees ik dat mannelijke verzetslieden na de oorlog de heldenverhalen naar zich toe trokken. Maar, is het te repareren? Kunnen we de vergeten vrouwen terughalen, hen een plek in de geschiedenis geven die hen alsnog recht doet?’

‘Dat is lastig. Niet zozeer vanwege het gebrek aan bronnen, maar omdat de rol van vrouwen in de naoorlogse beeldvorming is aangepast aan de gangbare genderopvattingen, aan wat we bij het gedrag van mannen vonden passen en wat we als vrouwelijk gedrag zagen.’

Het is oud-NIOD-directeur Marjan Schwegman die mij dit begin 2020 vertelt. Schwegman heeft veel geschreven over de rol van vrouwen tijdens de Tweede Wereldoorlog en legt me uit waarom we bij ‘verzet’ nog altijd vooral denken aan mannen in lange jassen met pistolen. Bij vrouwen zien we hooguit een koe-rierster met *Het Parool* onder de rok voor ons. Of iemand die Joodse kinderen naar onderduikadressen brengt. Wat vaak niet als ‘echt’ verzetswerk werd gezien. Het zogenaamde ‘echte verzet’ – het revolver-en-bommenwerk – zou een mannenzaak zijn geweest, omdat het na de oorlog lange tijd ondenkbaar was dat vrouwen hier actief bij betrokken waren.

Geschiedschrijving, het is een precair vak. Telkens lijken we nieuwe verhalen over dezelfde periode te kunnen schrijven. Loe de Jong deed de rol van vrouwen in zijn veertien dikke delen

over de oorlog af met een sporadische opmerking: ‘Ook vrouwen en meisjes hebben een werkzaam aandeel gehad in het illegale werk.’

Ik stuitte op Truus van Lier tijdens mijn onderzoek voor een ander boek, *I love you, Rietveld* (2018). Een biografie over de geliefde van architect en meubelmaker Gerrit Rietveld. Deze vrouw, Truus Schröder (ja, ook een Truus), was in 1924 medeontwerper van het beroemde Rietveld Schröderhuis – het huis naast dat van Truus van Lier.

Mevrouw Schröder schreef in brieven over haar buurmeisje. In eerste instantie noemde ze haar ‘het meisje met de vergeet-me-niet ogen’. Tijdens de oorlog werd het dreigender: ‘Heb je al gehoord wat ze heeft gedaan?’ In 1945 schreef Schröder: ‘Haar vader is al maanden naar haar op zoek, niemand weet wat er met haar is gebeurd’ en voegde een krantenoproep van Truus’ vader bij de brief:

Wie inlichtingen of gegevens kan verschaffen over mijn dochter, GEERTRUIDA (TRUUS) VAN LIER, gearresteerd in september ’43 als de daderes van de moord op de politiepresident Kerlen te Utrecht, gevangen gezeten aan de Amstelveenseweg Amsterdam, verzoek ik vriendelijk mij te berichten. Mr. W.A.P. van Lier, Emmalaan 35, Utrecht. Sinds half oktober ’43 werd niets van haar vernomen.

Dus terwijl ik het verhaal van het Rietveld Schröderhuis optekende – het icoon van De Stijl, het Unesco-Werelderfgoedhuis – ontdekte ik dat er zich in het huis ernaast ook een bijzonder leven had afgespeeld. De plek waar je je entreekaart voor het Rietveld Schröderhuis koopt en je gids ontmoet: daar groeide Truus van Lier op. Haar huis is nu het ticketoffice.

Ik was nieuwsgierig en ging op zoek naar haar verhaal. Het bleek om een jonge rechtenstudente te gaan, een verzetsvrouw. En haar verzetsdaden waren niet marginaal. Sterker nog, haar

acties zijn tot in de hoogste regionen besproken, zowel aan de geallieerde als aan de Duitse kant. Koningin Wilhelmina in Londen wist van haar aanslag op de politiecommissaris, en ook Heinrich Himmler, de hoogste ss'er en rechterhand van Hitler, werd er persoonlijk over geïnformeerd.

Truus was hoogstwaarschijnlijk de eerste Nederlandse vrouw die tijdens de Tweede Wereldoorlog in haar eentje een hooggeplaatste NSB'er omlegde. Vast staat dat ze, tegelijk met twee anderen, in oktober 1943 de eerste Nederlandse vrouw was die in het Duitse concentratiekamp Sachsenhausen werd gefusilleerd. Tot aan de Hongerwinter van 1944 (toen Hannie Schaft werd gefusilleerd) waren er, behalve Truus en de twee andere vrouwen, geen Nederlandse vrouwen geëxecuteerd.

Omdat er na de oorlog nauwelijks iemand van haar familie of verzetsgroep over was, is het verhaal van Truus van Lier nooit uitgebreid verteld. Ik wilde het doen, al was het maar zodat tenminste de Rietveld Schröderhuisbezoekers zouden weten dat er in de entree van het museum een bijzondere jonge vrouw heeft gewoond.

'Dus de rol van vrouwen in het verzet zal nooit hersteld worden tot wat het in werkelijkheid was?' Ik probeer het nog eens.

'Het is lastig, maar niet onmogelijk.'

Daarom deze poging. Er is weinig bronmateriaal over Truus, maar na grondig onderzoek, na vele gesprekken met familieleden en andere historici, na langdurig spitten in de archieven, heb ik haar leven – tot op zekere hoogte – kunnen reconstrueren.

Ik baseer me op wetenschappelijk onderzoek, maar sta mezelf toe om Truus en anderen dialogen en gedachten toe te schrijven. Soms, wanneer er over een periode of gebeurtenis te weinig feiten bekend zijn, heb ik informatie gehaald uit gegevens over vrouwen in min of meer vergelijkbare situaties. Hier en daar leg ik een persoon iets in de mond dat iemand anders heeft gezegd,

omdat het illustratief is voor de wereld waarin Truus zich bevond. Ik kleur in, maar de basis zijn de feiten, en dus vermeld ik achter in het boek de bronnen waar ik me op baseer.

Dit is een biografisch portret van Truus van Lier. Het is een poging om een ander oorlogsverhaal te vertellen, een waargebeurd en gewelddadig verhaal. Een poging om een vrouw uit de vergetelheid te halen die haar leven gaf in de hoop het goede te doen.

Proloog

Tot het uiterste

Najaar 1942. Utrecht, Prins Hendriklaan 48. De eerste student belt aan. Na een paar minuten meldt de volgende zich bij de houten voordeur. Degenen die erna komen, volgen dezelfde procedure: wachten tot het rustig is op straat, dan aanbellen en vervolgens snel naar binnen. Het is veiliger zo. Het wekt minder argwaan. Er kunnen zwarthemden door de straat patrouilleren. Controle is er altijd. Als het geen zwarthemden zijn, kan de politie aanbellen. Of de Duitse geheime dienst, de *Sicherheitsdienst*, of hun agenten van de *Sicherheitspolizei*. En anders de Duitse officieren in de kazerne aan de overkant. Vergeet ook de foute buurtgenoten niet.

Het is negen uur 's avonds. Stil en donker op straat. Soms zie je een gehaaste schim langslopen of het slingerende zwakblauwe licht van een voorbijkomende fietser. Er brandt geen straatverlichting en ook uit de huizen komt geen licht. Bewoners moeten hun ramen met zwart verduisteringspapier of dikke overgordijnen blinderen om de overvliegende Engelse toestellen geen oriëntatiemogelijkheden te geven. Terwijl een zachte herfstwind langs de jonge bomen en de betegelde voortuinen waait, verlicht enkel het schijnsel van de maan de bakstenen huizen van de Prins Hendriklaan.

Dit is een buurt waar artsen wonen, advocaten en een enkele avantgardistische kunstenaar. Verborgen achter hun verduisterde ramen. Aan het begin van de laan, dicht bij het stadspark, zit melkboer Pot. Die is te vertrouwen. Banketbakker Bos iets verderop is een felle NSB'er. Iedereen weet dat, al halen ze er met hun stamkaart en distributiebonnen wel hun brood.

De echt chique huizen staan iets verderop, rondom het Wilhelminapark. Of officieel nu: het Nassaupark, want de straten en

parken mogen niet langer namen van leden van het koningshuis dragen. De kazerne aan het einde van de straat, schuin tegenover het huis waar de jongeren een voor een aanbellen, heeft ook een andere naam gekregen. Niet langer is het de Kromhoutkazerne, maar de Hermann Göringkazerne. Laatst was daar nog een akkefietje. Midden in de nacht kwam er een geweldig gegil vandaan. Een Duitse officier had zijn ondergeschikten het bevel gegeven om uit het raam te springen. Soldaten die sprongen kregen een hogere rang, had hij geroepen. Wie niet sprong, werd niet bevorderd. Het was een dronkenmansbevel geweest. Drie militairen braken hun benen.

Meestal geven de Duitse militairen niet 's nachts maar overdag overlast wanneer ze strijdlieden zingend en hakken stampend richting de Maliebaan marcheren, de statige lange laan in Utrecht-Oost. De ideale paradelaan. Het kantoor van de Sicherheitsdienst zit daar, net als dat van de Sicherheitspolizei, de Germaanse SS en nog een stuk of tien andere nazi-instituten. Anton Mussert heeft er op nummer 35 zijn NSB-hoofdkantoor. Vanaf het balkon spreekt hij geregeld met winnaarsbravoure de leden van zijn nationaalsocialistische beweging toe. Schreeuwen is het eigenlijk.

Het is allemaal vlakbij.

De melkjongen, de knecht van Pot, loopt elke ochtend in alle vroegte zijn ronde door de buurt om de bestellingen te bezorgen. Ook bij de kazerne levert hij melk af en daarna geeft hij buurtgenoten – alleen die buurtgenoten die hij vertrouwt – het laatste nieuws door. Zo weet Truus van Lier waar dat lawaai uit de kazerne die nacht vandaan kwam. Van hem hoort ze het als er iemand gevangengenomen of gefusilleerd is. Soms zitten er bekenden bij.

Truus en haar drie jaar oudere zus Miek hebben vaker vergaderingen bij hen thuis georganiseerd, maar in het begin waren het vooral bijeenkomsten van de studentenvereniging UVSV waar Truus lid van is. Het zijn corpsmeisjes die elkaar opzoeken om plannen tegen de bezetter te smeden. Ze praten over de nieu-

we Duitse maatregelen, over de oorlogsvoering in het buitenland, over de steeds weer nieuwe verboden die de Joden opgelegd krijgen. Over de borden 'Voor Joden Verboden' die ineens in het park staan. Ze hebben Duitse propagandaposters beklad en o zo op muren geschilderd. Oranje Zal Overwinnen.

Dat Truus meer verzetswerk doet, veel gevaarlijker verzetswerk, weten de meesten van hen niet.

Vanavond is het menens. Niet alleen de clubgenoten van Truus zijn er, ook een paar leden van de mannelijke studentenvereniging, evenals studenten uit Amsterdam. Miek studeert daar Frans en zij heeft ook vrienden uitgenodigd.

Achter de voordeur van Prins Hendriklaan 48 staat Truus te posten. De jongeren die hier vaker zijn geweest, kloppen op het raam waarachter de velours gordijnen gesloten zijn. Geen streepje licht uit de woonkamer kruipt naar buiten, geen teken van leven te bespeuren, toch weten ze dat de deur vrijwel meteen geopend zal worden.

Als de bel gaat, of wanneer ze Miek hoort roepen dat er iemand op het raam klopt, opent Truus de deur. Ze controleert of de gast gewenst is, laat 'm binnen en werpt een zoekende blik over diens schouder de donkere straat in. 'Ben je niet gevolgd?' vraagt Truus aan Louis Boissevain als hij als laatste binnenkomt. Nee, hij is niet gevolgd. Ze kennen elkaar al een tijd en vanavond zit hij de bespreking voor. Ze hopen nieuwe leden voor hun groep te werven. Louis is leerling van de machinistenschool in Amsterdam en net als Truus lid van een verzets- en sabotagegroep.

Als iedereen binnen is controleert Truus voor een derde keer of de achterdeur van het slot is. Via die deur zouden ze kunnen ontsnappen, mochten de Duitsers onverhoopt binnenvallen. De achtertuin grenst aan groene velden, beekjes en appelbomen.

Louis vertelt dat hij organisator is van een grote studentenverzetbeweging en hun medewerking zoekt. Hij weidt uit over wat

hij heeft meegemaakt en zegt meer dan veilig voor hem is. Hij vertelt over illegale bladen die ze verspreiden, over wapens, over mensen voor wie ze onderduikadressen zoeken, over sabotage, spionage, over aanslagen en moord.

Iedereen luistert ademloos. Louis ijsbeert twee passen breed door de woonkamer, terwijl de rest op de grond of op stoelen zit. Aan het einde van de avond vraagt hij wie bereid is tot het uiterste te gaan. Wie durft Duitsers of foute Nederlanders om te leggen om het land te redden? Handlangers van de bezettingsmacht, zo legt Louis uit, zijn misschien nog erger dan de Duitsers. Het zijn Nederlanders met wie we na de oorlog dit land moeten opbouwen, foute landgenoten kunnen we dan niet gebruiken. En met aanslagen op Duitse nazi's lopen we bovendien te veel risico op represailles. We willen niet dat onschuldige Nederlanders het slachtoffer van onze daden worden, zegt hij.

Miek staart naar haar zus. Ze heeft de hele avond nog niets gezegd. Het is hun vriendin Puck die als eerste haar mond opendoet. Truus kent haar goed, ze woont even verderop in een van de grote huizen rondom het park. 'Ik vind het een fantastisch plan,' zegt Puck. 'Fantastisch' in de zin van 'onrealistisch' bedoelt ze. 'Ik raad de andere studenten af om mee te doen aan Louis' plannen.'

'Oké,' zegt hij. 'Ik vraag het nogmaals: wie is bereid tot het uiterste te gaan?'

Terwijl zij hier in de woonkamer vergaderen, afgesloten van de stille, donkere buitenwereld, zit de moeder van Truus en Miek boven in de oude werkkamer van vader. Wat krijgt zij mee van de bespreking? Kan ze het gesprek volgen? Weet zij wat haar dochters doen?

Er kan iets misgaan, heeft Miek haar zus al meer dan eens gewaarschuwd. Ze vindt dat Truus moet stoppen met deze bijeenkomsten. Hun vader zit al ondergedoken. 'Je hebt weer iets in je bolle kop... Stop hiermee. We wonen schuin tegenover de kazerne. Er kan zó een inval zijn. Je kan het onze ouders niet aandoen.'

Truus steekt haar hand op. 'Ik,' zegt ze.

Kenau

Een jaar later, najaar 1943. Fragment uit het dagboek van een verzetsman:

‘Weet je wie ook gepakt is?’ vraagt de redacteur van het illegale blad *Je Maintiendrai*. ‘Truus van Veen!’ De man zegt het alsof die Truus de koningin is, maar ik ken die hele Truus van Veen niet. Nooit van gehoord.

‘Ja,’ zegt de redacteur, ‘maar Truus van Veen is haar illegale naam, eigenlijk heet ze Geertruida van Lier en zij is de vrouw die Kerlen, de Duitsgezinde hoofdcommissaris van Utrecht, heeft doodgeschoten...’

O, die... Ja, die ken ik wel. ‘Jullie zijn veel te zwak,’ zei ze altijd, ‘jullie zijn veel te fatsoenlijk, jullie kunnen niet tegen bloed...!’ De half-Jodin Geertruida van Lier was een kenau.

I

Tenger en wat klein

Truus van Lier wordt op vrijdag 22 april 1921 geboren in de Willem Barentszstraat 4 in het oostelijk deel van Utrecht, een zijstraat van de drukke Biltstraat. 'BEVALLEN van een dochter: mevr. VAN LIER, geb. Wensink, Utrecht, 22 April' staat die maandag erop in de krant. Geertruida van Lier heet ze officieel.

Een kleine twee jaar eerder heeft Duitsland tandenknarsend het Verdrag van Versailles ondertekend waarmee het de volledige schuld van de Eerste Wereldoorlog op zich heeft genomen. Het land kon niet anders dan de vernederende afspraken ondertekenen en toezeggen dat de onwaarschijnlijk hoge herstelbetalingen zouden worden voldaan. En terwijl de geallieerden met de oprichting van de Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, 'een einde aan alle oorlogen' proberen te maken, beseffen de bondgenoten niet dat ze met deze nekklem om Duitsland vooral de basis leggen voor het begin van een volgende.

September 1921. Vijf maanden na de geboorte van Truus – Adolf Hitler is in Duitsland intussen leider van de extreemrechtse Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei geworden – verhuist het gezin van de Willem Barentszstraat naar de even verderop gelegen Prins Hendriklaan, nummer 48. De Van Liers trekken in het hoge bakstenen nieuwbouwpand dat drie verdiepingen heeft, een zolder, een kelder en een ruime achtertuin waarvandaan je zo de weilanden inloopt – als je tenminste hier een daar een slootje over weet te springen.

De ene kant van de laan mondt uit op het Wilhelminapark, een groots opgezet stadspark met bomen, vijvers, fonteinen en kronkelende paden. Aan de andere kant liggen weilanden. Wat je daar ziet is gras, zandpaden, appelbomen, hier en daar een boerderij en nog verder weg de bomen van het landgoed Rhijnauwen.

De enige opvallende bebouwing is de Kromhoutkazerne van de 'Genie van de Koninklijke Landmacht' waar technisch materieel wordt ontwikkeld.

De vier Van Liers. Vader Wim van Lier: advocaat. Moeder Derkje van Lier-Wensink: chemicus. Dochter Wilhelmina, oftewel Miek: een peuter van bijna vier. En Truus.

Truus heeft als baby een kwetsbare gezondheid. De huisarts noemt haar 'zwakkelijk', haar moeder vindt haar 'een zorgenkind'. In haar eerste weken weegt ze minder dan Miek destijds. Ze groeit minder snel, al zou dat niet eens zo'n probleem zijn als ze tenminste gewoon zou eten. Als ze de borstvoeding binnen zou houden, de babyprakjes zou innemen. Maar Truus wil niet eten, verzucht Derkje en als de huisarts langskomt, zegt hij: 'Als ze in een arbeidersgezin was geboren, had ze het niet overleefd.' 't Is een zwak meisje.' Hij onderzoekt haar, maar er wordt geen onderliggende kwaal gevonden en na een tijd gaat ze toch eten. Hoewel ze altijd tener en wat klein blijft – dat laatste kenmerkt de lichaamsbouw van bijna alle Van Liers – groeit ze gezond op, een ernstige oogzenuwontsteking in haar lagere-schooljaren daargelaten. In ieder geval blijkt Truus al gauw niet degene in het gezin met de zwakste gezondheid.

Conservator

Wim en Derkje zijn in het voorlaatste jaar van de Eerste Wereldoorlog getrouwd, in 1917. En hoewel Nederland gedurende die oorlog neutraal blijft en de gevolgen veel minder desastreus zijn dan in de landen waar wél gevochten is, ondervinden de Nederlanders in het isolement wel degelijk de nadelen van de Grote Oorlog. Er heerst werkloosheid, en omdat de aanvoer over zee en via buurlanden lange tijd onmogelijk is, is er ook serieuze voedselschaarste. Boven op deze ellende zorgt de Spaanse griep in Nederland tussen 1918 en 1920 voor bijna veertigduizend doden.

Maar. De oorlog is afgelopen. De pandemie is voorbij. De grenzen zijn weer open en het land staat te popelen om verder te groeien. Het was tenslotte voor de oorlog net begonnen aan de economische en technologische groei die de industrialisatie met zich meebrengt. Treinen, trams, bioscopen, grote warenhuizen en fietsen zijn gewoon geworden. De telefoon doet z'n intrede, net als de auto, het telegram, de gloeilamp en de zo essentiële radio.

Op politiek vlak komen de ideologieën steeds verder uit elkaar te liggen. Het is de tijd van de 'ismen'. Het socialisme groeit naast het liberalisme. Tegelijkertijd wint het communisme aan aanhang – zeker na de Russische Revolutie van 1917, waarbij Lenin de tsaar wegjaagt en de 'communistische heilstaat' sticht – terwijl aan de andere kant van het politieke spectrum het fascisme ontluikt, dat antidemocratisch, nationalistisch en autoritair is.

Maar ondanks de smeulende, ideologische verdeeldheid is Europa in de ban van groei. Van economische vooruitgang, van nieuwe kunststijlen als het kubisme, dadaïsme en De Stijl, maar

ook van sociale verbeteringen van bijvoorbeeld de positie van arbeiders. Net als die van vrouwen – die in de eerste feministische golf hun actief kiesrecht opeisen.

In deze wereld wil iedereen de oorlog snel achter zich laten en vooral vóóruit.

In het gezin Van Lier zet de Truus' moeder de grootste sprong voorwaarts. Want nadat ambtenaren van de burgerlijke stand generaties lang in krulletters 'zonder beroep' achter de vrouwen namen optekenden, verbreekt Derkje Willemina Wensink binnen haar familie de ban. Bij haar huwelijk kan ze melden dat er achter haar naam 'conservator aan de Rijks Universiteit' moet staan. Ze is de beheerder – 'conservator' in de letterlijke betekenis van het woord – van het universitair biochemisch laboratorium.

De Wensinks komen uit Gelderland. Nederlands Hervormd zijn ze van oorsprong, al is Derkje niet gelovig. Haar ouders, Hendrik Wensink en Geertruida Renting, zijn nog in de kerk in Arnhem getrouwd, maar al snel gaat het stel in Utrecht wonen. De vader van Derkje is hoofdwerktuigkundige bij de Nederlandse Spoorwegen, en Utrecht is spoorstad nummer één.

Het is deels door het technische werk van haar vader, deels door de fabrieken en werkplaatsen zo dicht bij haar ouderlijk huis aan de ze Daalsedijk, dat Derkje gefascineerd raakt door de exacte wetenschap. Als ze de middelbare school heeft afgerond gaat ze chemie studeren. Ze heeft drie oudere zussen – alle drie 'zonder beroep' – en Derkje is de slimste. Ze is ook muzikaal. Haar dochters zullen haar later 'lief en ietwat bruusk' noemen, maar in haar jonge jaren roemen de leraren en professoren Derkje vooral om haar leergierigheid en intelligentie.

In 1909, op haar negentiende, studeert ze af aan de universiteit van Utrecht met een 'goede uitslag voor het 1e Natuurkunde Examen.' Ze behaalt vervolgens haar 'akte M.O.' waarmee ze onderwijsbevoegdheid krijgt en ze studeert een tijd in Zürich.

Chemie en fysica, dat zijn Derkjes specialiteiten.

Op haar tweeëntwintigste wordt ze assistent van de hoogleraar organische scheikunde, een rol die ze in de woorden van de professor tot 'bijzondere tevredenheid' vervult. Ze promoveert kort daarop tot beheerder van het Organisch Chemisch Laboratorium. Zo behoort ze naast de assistenten en de hoofd-assistent tot het wetenschappelijk personeel van de professor. Haar carrière als biochemicus lijkt bezegeld en jaar na jaar zien we haar naam terug op de lijst van universiteitsmedewerkers.

Er kan niet genoeg benadrukt worden hoe bijzonder haar carrière is. Vanaf 1870 lopen de eerste vrouwelijke studenten aan de Utrechtse universiteit rond, maar veel zijn het er nog niet. In 1915 is een kwart van de studenten vrouw en een jaar later wordt in Utrecht de eerste vrouwelijke hoogleraar van Nederland benoemd. Derkje hoopt ooit in haar voetsporen te treden.